Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije -
Zveza strokovnih društev medicinskih sester,
babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije

ZAKONODAJA S PODROČJA ZDRAVSTVA

izvlečki izbranih vsebin
preizkus strokovne usposobljenosti
38. člen ZZDej-K

Andrej Vojnovič, univ.
dipl. prav.

javna.pooblastila@zbornica-zveza.si

ISO 9001 Q-2220

- *PPT gradivo ZAKONODAJA S PODROČJA ZDRAVSTVA – izvlečki izbranih vsebin - predstavlja informativni delovni pripomoček o nekaterih poudarjenih vsebinah s področja zakonodaje s področja zdravstva*

- *PTT gradivo se lahko dopolnjuje, prosim preverite zadnjo verzijo gradiva - objavljeno na spletni strani Zbornice – Zveze https://www.zbornica-zveza.si/register-licence-javna-pooblastila/licenca38-clen-zzdej-k/*

- *Pravni viri so objavljeni na spletni strani Ministrstva za zdravje https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-zdravje/zakonodaja/*

Pomembni zakoni s področja zdravstvene dejavnosti

- **Pomembnejši zakoni** s področja zdravstvene dejavnosti:
  - *Zakon o zdravstveni dejavnosti*
  - *Zakon o pacientovih pravicah*
  - *Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju*
  - *Zakon o duševnem zdravju*
  - *Zakon o zdravniški službi*
  - *Zakon o nalezljivih boleznih*

- **Nekateri podzakonski akti (pravilniki)** s področja zdravstvene dejavnosti:
  - *Pravilnik o registru in licencah izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege*
  - *Pravilnik o strokovnem izpopolnjevanju zdravstvenih delavcev in zdravstvenih sodelavcev*
  - *Pravilnik o izvajanju strokovnega nadzora s svetovanjem v dejavnosti zdravstvene in babiške nege*
  - *Pravilnik o pogojih za pripravo in izvajanje programa preprečevanja in obvladovanja bolnišničnih okužb*

Ustava R Slovenije

Ustava R Slovenije opredeljuje vrsto človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki se nanašajo na področje **zdravstvenega varstva**. **Ključne za področje zdravstvenega varstva** so:

- pravica do zdravstvenega varstva;
- pravica do zdravstvenega zavarovanja (v okviru pravice do socialne varnosti);
- pravica do svobodnega odločanja o rojstvih otrok;
- pravica do ugovora vesti.

Ustava določa **druge človekove pravice**, ki se nanašajo tudi na področje **zdravstvenega varstva**

- prepoved medicinskih poskusov brez privolitve;
- varstvo osebne svobode;
- svoboda gibanja;
- pravica do osebnega dostojanstva in varnosti;
- varstvo zasebnosti in osebnostnih pravic;
- varstvo osebnih podatkov.

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

Pravica do zdravstvenega varstva (51. člen Ustave)

Vsakdo ima pravico do zdravstvenega varstva pod pogoji, ki jih določa zakon.

Zakon določa pravice do zdravstvenega varstva iz javnih sredstev.

Nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v primerih, ki jih določa zakon.

- Gre za pravice pozitivnega statusa (prizadevanje države)
- Pravice do zdravstvenega varstva in pravice do zdravstvenega varstva iz javnih sredstev so določene z **Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju**

Svobodno odločanje o rojstvih otrok (55. člen Ustave)

- ***Odločanje o rojstvih svojih otrok*** *je* ***svobodno****.*
- *Država zagotavlja možnosti za* ***uresničevanje te svoboščine*** *in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se* ***odločajo za rojstva svojih otrok****.*

- Zdravstveni ukrepi, s katerimi se uresničuje svobodno odločanje, se nanašajo na uravnavanje rojstev:
  - **preprečevanje zanositve** (kontracepcija in sterilizacija),
  - **umetna prekinitev nosečnosti** (abortus) ter
  - ugotavljanje in **zdravljenje zmanjšane plodnosti** (oploditev z biomedicinsko pomočjo).

Prepoved mučenja, ki vključuje prepoved medicinskih poskusov brez privolitve (18. člen)

Nihče ne sme biti podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju. ***Na človeku je prepovedano delati medicinske ali druge znanstvene poskuse brez njegove svobodne privolitve.***

- **57. člen Zakona o zdravstveni dejavnosti (ZZDej)** – **določa pogoje** za preskušanje nepreverjenih metod zdravljenja, preskušanje zdravil in opravljanja **drugih biomedicinskih raziskav**
- **58. člen ZZDej** – določa pogoje za uporabo le preverjenih in strokovno neoporečnih dopolnilnih tradicionalnih in alternativnih oblik diagnostike, zdravljenja in rehabilitacije

- Druge ustavno določene pravice in obveznosti so objavljene v priročniku Ministrstva za zdravje - **PODROČNA ZAKONODAJA**

Pravica do ugovora vesti (46. člen)

Ugovor vesti je dopusten v primerih, ki jih določi zakon, če se s tem ne omejujejo pravice in svoboščine drugih oseb.

- Ugovor vesti pride v poštev v primerih, ko **zdravstveni delavec odkloni neko zakonsko** ali **pogodbeno obveznost** (npr. izvedba umetne prekinitve nosečnosti), saj bi sicer prišel v resen konflikt s svojo vestjo
- Tak konflikt mora zdravstveni delavec **prepričljivo izkazati**, saj gre za opravljanje zdravstvene storitve, do katere je pacient sicer upravičen
- Ugovor vesti lahko **poda le zdravstveni delave**c, ne pa zdravstveni zavod kot pravna oseba
- Kadar posamezni zdravstveni delavec uveljavlja ugovor vesti, mora **zdravstveni zavod**, v katerem je ta zdravstveni delavec zaposlen, zagotoviti, da pacient **dobi zdravstveno storitev nemoteno**

Varstvo človekovega dostojanstva – Ustavna določila

- *34. člen* **- PRAVICA DO OSEBNEGA DOSTOJANSTVA IN VARNOSTI**

  Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti.

- *35. člen* – ***VARSTVO PRAVIC ZASEBNOSTI IN OSEBNOSTNIH PRAVIC***

  Zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic.

- 23.člen II/ - **SVOBODA GIBANJA** se sme omejiti samo z zakonom, da bi se preprečilo širjenje nalezljive bolezni.

- 51.člen III/ - **PRISILNO ZDRAVLJENJE** Nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, **razen v primerih, ki jih določa zakon**.

ISO 9001 Q-2220

Zakon o zdravstveni dejavnosti (ZZDej)

Ravni zdravstvene dejavnosti

- Zdravstvena dejavnost se opravlja na **primarni**, **sekundarni** in **terciarni ravni**
- Zdravstvena dejavnost na **primarni ravni** obsega **osnovno zdravstveno dejavnost** (zdravstveni domovi, zdravstvene postaje, zasebni zdravstveni delavci, patronaža) …) in **lekarniško dejavnost**
- Zdravstvena dejavnost na **sekundarni ravni** obsega **specialistično ambulantno** in **bolnišnično dejavnost** (splošne in specialne bolnišnice)
- Zdravstvena dejavnost **na terciarni ravni** obsega opravljanje dejavnosti **klinik**, **kliničnih inštitutov** ali **kliničnih oddelkov** ter drugih pooblaščenih zdravstvenih zavodov – opravljajo tudi znanstveno raziskovalno in vzgojno izobraževalno delo

- Zdravstvena dejavnost na **sekundarni** in **terciarni ravni** obsega tudi **dejavnost javnega zdravja** in dejavnosti, povezane z javnim zdravjem na področju **zdravja, okolja** in **hrane**

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

Zdravstvena dejavnost na primarni ravni

Osnovno zdravstveno dejavnost opravljajo

- **zdravstveni domovi**,
- **zdravstvene postaje** in
- **drugi izvajalci zdravstvene dejavnosti**, ki imajo dovoljenje Ministrstva za zdravje

Zdravstveni dom se ustanovi za območje **občine**, **več občin** ali **mesta** ob upoštevanju zbolevnosti prebivalstva, naseljenosti in prometnih povezav

Dejavnost zdravstvene nege v socialnem varstvu in na področju vzgoje in izobraževanja -

Zdravstveno nego in zdravstveno rehabilitacijo kot **del osnovne zdravstvene dejavnosti** lahko opravljajo:

- **domovi za starejše**,
- **posebni socialno varstveni zavodi za odrasle**,
- **socialno varstveni zavodi za usposabljanje**,
- **varstveno delovni centri**,
- **zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov** s posebnimi potrebami,
- **osnovne šole s prilagojenim programom** iz 18. člena ZOUPP-1,
- **domovi za učence s posebnimi potrebami** iz 18. člena ZOUPP-1.

- Zdravstvena nega se izvaja tudi zavodih za **prestajanje kazni zapora**.

Zdravstvena dejavnost na sekundarni ravni

Zdravstvena dejavnost na **sekundarni ravni** obsega:

- **specialistično ambulantno** in
- **specialistično bolnišnično dejavnost**.

Specialistična ambulantna dejavnost kot nadaljevanje oziroma **dopolnitev osnovne zdravstvene dejavnosti** obsega poglobljeno diagnostiko, zdravljenje bolezni ali bolezenskih stanj ter izvajanje ambulantne rehabilitacije. Za svoje potrebe mora imeti organizirano ustrezno laboratorijsko in drugo diagnostično dejavnost.

Specialistično ambulantno dejavnost opravljajo **bolnišnice**, **zdravilišča** ali **zasebni zdravniki specialisti posameznih strok**.

Specialistična bolnišnična dejavnost obsega poglobljeno diagnostiko, zdravljenje in medicinsko rehabilitacijo, zdravstveno nego, nastanitev in prehrano v splošnih in specialnih bolnišnicah

Po svojem namenu so **bolnišnice splošne** in **specialne**.

Zdravstvena dejavnost na terciarni ravni

Dejavnost **klinik**, **kliničnih inštitutov** ali **kliničnih oddelkov** obsega

- **znanstvenoraziskovalno** in **vzgojnoizobraževalno delo** za medicinsko fakulteto in druge visoke in višje šole
- ter opravljanje **najzahtevnejših zdravstvenih storitev na ambulantni** ali **bolnišnični način**, ki jih zaradi strokovne, kadrovske, tehnološke in organizacijske zahtevnosti ni možno niti ni smotrno opravljati na nižjih ravneh

- **Ministrstvo za zdravje**, lahko na predlog visokošolskega zavoda s področja zdravstva oziroma farmacije, **bolnišnici** oziroma **njenemu oddelku** ali oddelku **visokošolskega zavoda podeli naziv klinika**, **klinični inštitut** ali **klinični oddelek**, če ta izpolnjuje pedagoške, raziskovalne, strokovne, kadrovske in druge pogoje, ki jih predpiše minister za zdravje

Mreža javne zdravstvene službe

- Zdravstvena dejavnost kot javna služba se opravlja v okviru **mreže javne zdravstvene službe**

- Mrežo javne zdravstvene službe na **primarni ravni** je dolžna zagotavljati in določati **občina** razen mreže javne zdravstvene službe na primarni ravni **za študente**, ki jo je dolžna zagotavljati in določati Republika Slovenija. Ta tudi sodeluje pri zagotavljanju mreže na primarni ravni na **demografsko ogroženih območjih**

- Mrežo javne zdravstvene službe na **sekundarni** in **terciarni ravni** določa in zagotavlja **Republika Slovenija**. Pri določanju mreže na sekundarni ravni Republika Slovenija pridobi predhodno mnenje zainteresiranih občin
- Javna zdravstvena služba mora biti organizirana tako, da je vsem prebivalcem R Slovenije zagotovljena **nujna medicinska pomoč**, vključno z **nujnimi reševalnimi prevozi** in preskrbo **z nujnimi zdravili**

Ustanovitev javnih zavodov na področju zdravstvene dejavnosti

- **Ustanoviteljice javnih zdravstvenih zavodov**, zdravstvenih domov, bolnišnic, socialnovarstvenih zavodov in zavodov za usposabljanje, lekarn, zdravilišč in drugih zavodov, so **na primarni ravni občine**, na **sekundarni in terciarni ravni** pa **država**

- Javni zdravstveni zavod **na primarni ravni zdravstvene dejavnosti** se lahko ustanovi, spremeni ali razširi dejavnost ali preneha le **s soglasjem Ministrstva za zdravje** in po **predhodnem mnenju Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije**

  Mnenje **Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije** je potrebno tudi za ustanovitev, spremembo ali razširitev dejavnosti in za prenehanje javnih zdravstvenih zavodov, ki opravljajo zdravstvene storitve **na sekundarni** in **terciarni ravni**.

- **Javni zdravstveni zavodi** se ustanovijo za opravljanje dejavnosti na področju zdravja (**javne zdravstvene službe**), če cilj opravljanja dejavnosti **ni pridobivanje dobička**
- So pravne osebe s pravicami, obveznostmi in odgovornostmi, ki jih določata **zakon** in **akt o ustanovitvi**, podrobneje pa so pravila njegovega delovanja in organiziranost določena **v statutu**

- Zavodi se lahko s soglasjem ustanovitelja povezujejo v skupnosti zavodov za opravljanje skupnih zadev

Izvajalci zdravstvene dejavnosti

- **Izvajalci zdravstvene dejavnosti** so domače in tuje pravne in fizične osebe, ki so pridobile **dovoljenje ministrstva za zdravje,** za opravljanje zdravstvene dejavnosti (npr. **javni zdravstveni zavodi, domovi za starejše, koncesionarji, zasebni zdravstveni zavodi** …)

Za pridobitev dovoljenja mora izvajalec zdravstvene dejavnosti izpolnjevati naslednje pogoje:

- ima zaposlenega **odgovornega nosilca zdravstvene dejavnosti** za polni delovni čas ali krajši delovni čas,
- zdravstvene storitve bodo opravljali **zdravstveni delavci** izpolnjujejo **zakonske pogoje,**
- ima prostore in opremo, in
- mu ni bilo s pravnomočno sodbo **prepovedano opravljanje zdravstvene dejavnosti**

Zdravstvena področja, kjer ni mogoče opravljati zasebne zdravstvene dejavnosti

- **Zasebne zdravstvene dejavnosti ni mogoče opravljati** na naslednjih področjih:
  - zdravstvena dejavnost na terciarni ravni,
  - dejavnost preskrbe s krvjo in krvnimi pripravki,
  - dejavnost v zvezi s postopki oploditve z biomedicinsko pomočjo s spolnimi celicami darovalke ali darovalca,
  - lekarniška dejavnost,
  - dejavnost pridobivanja in presaditve človeških organov,
  - dejavnost pridobivanja tkiv in celic, razen v primeru avtolognega načina zdravljenja,
  - dejavnost nujne medicinske pomoči,
  - dejavnost nujnih reševalnih prevozov,
  - dejavnost mrliško pregledne službe,
  - dejavnost sodne medicine,
  - dejavnost patologije,
  - zdravstvena dejavnost na področju dejavnosti javnega zdravja.

Druge zdravstvene dejavnosti

- V skladu z določili Zakona o zdravstveni dejavnosti prištevamo pod pojem druga zdravstvena dejavnost naslednje vrste zdravstvene dejavnosti:

- **zdraviliško zdravstveno dejavnost**;
- **lekarniško dejavnost**, ki jo ureja **Zakon o lekarniški dejavnosti**
- **preskrbo s krvjo, krvnimi pripravki**, ki jo ureja **Zakon o preskrbi s krvjo**,
- **preskrbo z organi** za presajanje , ki jo ureja **Zakon o pridobivanju in presaditvi delov človeškega telesa zaradi zdravljenja**
- dejavnost **javnega zdravja**, ki jo izvaja **Nacionalni inštitut za javno zdravje** ter **Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano**

Opravljanje zdravstvene dejavnosti

- Zdravstveni delavci opravljajo zdravstveno dejavnost v skladu s **sprejeto zdravstveno doktrino** in **s kodeksom medicinske deontologije** oziroma z **drugimi strokovnimi** in **etičnimi kodeksi**

- V zdravstveni in babiški negi veljata **Kodeks etike v zdravstveni negi in oskrbi Slovenije** in **Kodeks etike za babice Slovenije**

- Pri opravljanju svojega dela morajo obravnavati vse ljudi pod enakimi pogoji na enak način in spoštovati njihove ustavne in zakonske pravice. Edino merilo prednosti je **nujnost zdravstvenega posega**

Poklicne kompetence zdravstvenih delavcev in izvajalcev zdravstvene in babiške nege

- Poklicne aktivnosti in kompetence so na zakonski ravni urejene s splošnim pooblastilom v 62. členu ZZDej, ki določa, da minister za zdravje, predpiše seznam poklicev za zdravstveno dejavnost
- **Seznam poklicev zdravstvenih delavcev** določa poklic, kvalifikacijo, delovno področje ter poklicno dejavnost (kompetence) za **34 poklicnih skupin zdravstvenih delavcev**, ki tako določajo **tudi kompetence** izvajalcev zdravstvene in babiške nege

- Na podlagi četrtega odstavka 38. člena **Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstveni dejavnosti kompetence - ZZDej-K** so kompetence izvajalcev zdravstvene nege (diplomirana medicinska sestra, tehnik zdravstvene nege in bolničar-negovalec) **bolj natančno določene** in **opredeljene** v dokumentu **Poklicne kompetence in aktivnosti izvajalcev v dejavnosti zdravstvene nege** (2019)

- Dokument o kompetencah v dejavnosti zdravstvene nege določa kompetence izvajalcev zdravstvene nege, **ne pa** tudi **kompetenc izvajalcev babiške nege**
- **Kompetence izvajalcev babiške nege** (diplomirana babica/diplomirani babičar) so določene v dokumentu **Kompetence in poklicne aktivnosti izvajalcev v dejavnosti babištva** (2021), ki ga je sprejela Zbornica - Zveza

Dokument - Poklicne kompetence in aktivnosti izvajalcev v dejavnosti zdravstvene nege

- Dokument **Poklicne kompetence in aktivnosti izvajalcev v dejavnosti zdravstvene nege** je 17. 5. 2019 sprejel Razširjeni strokovni kolegij za zdravstveno in babiško nego v sodelovanju z Zbornico – Zvezo na podlagi soglasja ministra za zdravje Aleša Šabedra

- V letu 2021 je bila sprejeta še razlaga navedenega dokumenta, ki je objavljena v dokumentu **Poklicne kompetence in aktivnosti izvajalcev v dejavnosti zdravstvene nege z razlago**

- Dokument **Poklicne kompetence in aktivnosti izvajalcev v dejavnosti zdravstvene nege** izhaja izključno iz dejstva, kateri izvajalci zdravstvene nege so opisane **poklicne kompetence** in iz njih izhajajoče poklicne aktivnosti naučili **v formalnem izobraževalnem sistemu** in si s kontinuiranim profesionalnim izobraževanjem med poklicnim delom pridobili **specifične poklicne kompetence**, vezane na področje dela, ki pa **ne smejo posegati v kompetence višje ravni**, in si s tem pridobili pristojnost za samostojno in odgovorno izvajanje poklicne dejavnosti v vsakodnevni klinični praksi

izvajanje zdravstvene dejavnosti v skladu s kompetencami

- Zdravstveni delavci opravljajo zdravstveno dejavnost v skladu s sprejeto zdravstveno doktrino in s kodeksom medicinske deontologije oziroma z drugimi strokovnimi in etičnimi kodeksi
- Delo skladno **s sprejeto doktrino, sprejetimi standardi in protokoli** ter **poklicnimi kompetencami** je odgovornost **vsakega zaposlenega**, organizacija in strokovno dela zavoda in zakonitost pa skladno z določili 31. člena Zakona o zavodih odgovornost **poslovodstva zavoda**
- Odgovorni nosilec zdravstvene nege in poslovodstvo morajo delo organizirati tako, da zaposleni pri delu **ne presegajo poklicnih kompetenc**

Ugovor vesti (56. člen ZZDej)

- zdravstveni delavec **lahko odkloni** zdravstveni poseg, če sodi, da ni v skladu **z njegovo vestjo** in z **mednarodnimi pravili medicinske etike**
- zdravstveni delavec mora o svojem ugovoru vesti **obvestiti zdravstveni zavod**
- zdravstveni zavod to upošteva, vendar mora bolnikom zagotoviti nemoteno uveljavljanje pravic s področja zdravstvenega varstva
- zdravstveni delavec **ne sme odkloniti nujne medicinske** pomoči
- ugovora vesti **ni mogoče uveljavljati** v primerih, ko je pri pacientu potrebno opraviti **standardne postopke zdravljenja**, **diagnostike** in terapije ter **rehabilitacije**, prav tako ne v primerih, ko je potrebno nuditi **nujno medicinsko pomoč**

Prepoved zapustitve delovnega mesta, dopustnost stavke (52. člen ZZDej)

- zdravstveni delavci in zdravstveni sodelavci **ne smejo zapustiti** delovnega mesta, **dokler ne dobijo nadomestitve**, čeprav je njihov delovni čas potekel, če bi to pomenilo **nevarnost za zdravje ljudi**

- stavka zdravstvenih delavcev je dopustna, a z omejitvami
- v času stavke morajo zdravstveni delavci zagotavljati bolnikom **nujno medicinsko pomoč**, **nego** in **oskrbo**

Izvajanje še nepreverjenih metod v okviru zdravstvene dejavnosti

- Preskušanje še **nepreverjenih metod** odkrivanja, **zdravljenja**, **rehabilitacije** ter **preskušanja zdravil** in opravljanja drugih **biomedicinskih raziskav** je dovoljeno le:

✓ s **soglasjem Ministrstva za zdravje** ter

✓ s **pisnim soglasjem pacienta** ali s pisnim soglasjem staršev oziroma skrbnika za mladoletne osebe in osebe pod skrbništvom

- Za proučevanje in obravnavo vprašanj s področja **medicinske etike** in **deontologije** ter dajanje mnenj s področja preprečevanja, zdravljenja in rehabilitacije ter preskušanja zdravil in opravljanja drugih **biomedicinskih raziskav** je bila ustanovljena **Komisija R Slovenije za medicinsko etiko**, ki jo imenuje minister za zdravje

Delovni čas

- Zdravstveni delavci in zdravstveni sodelavci v mreži javne zdravstvene službe delajo v **enakomerno** ali **neenakomerno razporejenem delovnem času**.
- Pri neenakomerni razporeditvi ter začasni prerazporeditvi delovnega časa se upošteva polni delovni čas kot **povprečna delovna obveznost** v obdobju, ki ne sme biti **daljše od štirih mesecev**.
- **Delo preko polnega delovnega časa** ne sme presegati v **povprečju 8 ur tedensko**.
- Časovna omejitev tedenskega delovnega časa preko polnega delovnega časa se upošteva kot **povprečna omejitev** v določenem časovnem obdobju, ki **ne sme biti daljše od štirih mesecev**, pri čemer se pri izračunu povprečja ne upoštevata letni dopust in odsotnost z dela zaradi bolezni.

- V primeru **pisnega soglasja** zdravstvenega delavca in zdravstvenega sodelavca lahko delo preko polnega delovnega časa **presega te omejitve**

Dnevni in tedenski počitek

- Zdravstveni delavec in zdravstveni sodelavec ima pravico **do dnevnega počitka** v trajanju nepretrgoma **najmanj 12 ur** in do tedenskega počitka v trajanju **nepretrgoma najmanj 24 ur**.
- Če je to potrebno zaradi zagotavljanja zdravstvenega varstva v dogovorjenem obsegu, se lahko minimalno trajanje dnevnega in tedenskega počitka zagotavlja kot **povprečje v obdobju dveh mesecev**.
- Zaradi **zagotavljanja dežurstva** lahko **delovni čas** zdravstvenega delavca in zdravstvenega sodelavca traja **nepretrgoma največ 32 ur**, od tega lahko traja delo v okviru **polnega delovnega časa** **največ 10 ur** v enem delovnem dnevu, v dveh zaporednih delovnih dneh pa največ **16 ur**.
- Za **delovni čas**, ki nepretrgoma traja **več kot 16 ur**, je potrebno **pisno soglasje** zdravstvenega delavca in zdravstvenega sodelavca.

Kvalifikacije (pripravništvo in strokovni izpit)

- ✓ ZZDej določa **pogoje** za **opravljanje zdravstvene dejavnosti**:
- ✓ **zdravstveni delavci** razen zdravnikov smejo **samostojno opravljati delo** v zdravstveni dejavnosti **po končani pripravniški dobi** in **opravljenem strokovnem izpitu**
- pripravništvo traja za zdravstvene delavce/zdravstvene sodelavce **6 mesecev**
- poklic (**poklicno kvalifikacijo**) se pridobi šele s **pridobljeno izobrazbo** in **strokovnim izpitom**
- poleg tega morajo biti zdravstveni delavci **vpisani v register** oziroma **imeti veljavno licenco**

- a brez pripravništva in strokovnega izpita lahko delo samostojno opravljajo
- ➢ **diplomirana medicinska sestra** in **diplomirana babica** po končanem **najmanj triletnem** ali **4.600 ur trajajočem študiju** s teoretičnim in praktičnim izobraževanjem – študij usklajen s *sektorskimi direktivami EU*

Vodenje zdravstvene dokumentacije

Zdravstveni zavodi in drugi izvajalci zdravstvene dejavnosti so dolžni voditi **zdravstveno dokumentacijo** in druge evidence **v skladu s posebnim zakonom**.

Zakon o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva določa **obdelavo podatkov** in **zbirke podatkov** s področja zdravstvenega varstva in **eZdravja**, njihove upravljavce in upravičence do podatkov.

Kadar se osebni podatki o zdravstvenem stanju uporabljajo v uporabljajo v **znanstvenoraziskovalne namene**, se morajo uporabljati na način, ki **onemogoča razpoznavo osebe**, na katero se nanašajo. To velja tudi za **objavo rezultatov znanstvenoraziskovalnega dela**.

Regulacija poklicev zdravstvenih delavcev

Regulirani poklici so tisti, za opravljanje katerih zakon ali podzakonski akt (npr. uredba, odredba, pravilnik …) **določa pogoje** glede **poklicnih kvalifikacij** (izobrazbe, strokovnega izpita) kot pogoj za opravljanje poklica

Vsi poklici zdravstvenih delavcev (**34 poklicev**) so v R Sloveniji **regulirani**, saj **pogoje** za opravljanje poklica določa **Zakon o zdravstveni dejavnosti** oziroma **podzakonski predpisi.** V **Odredbi o seznamu poklicev v zdravstveni dejavnosti** je določen **Seznam poklicev zdravstvenih delavcev**

Zakon o zdravstveni dejavnosti (ZZDej) določa, da zdravstveno dejavnost lahko **opravlja zdravstveni delavec**, ki

1. ima **USTREZNO IZOBRAZBO**
2. je **STROKOVNO USPOSOBLJEN za samostojno opravljanje dela**
3. **izpolnjuje druge pogoje glede POKLICNE KVALIFIKACIJE** (strokovni izpit, vpis v register, podeljena licenca)

Poklicne skupine izvajalcev zdravstvene in babiške nege

V **seznamu poklicev zdravstvenih delavcev** so določeni naslednji poklici **zdravstvenih delavcev** v **dejavnosti zdravstvene in babiške nege**:

- **bolničar-negovalec/bolničarka-negovalka,**
- **medicinska sestra babica,**
- **tehnik zdravstvene nege/tehnica zdravstvene nege,**
- **višja medicinska sestra/višji medicinski tehnik/višji zdravstveni tehnik,**
- **profesor zdravstvene vzgoje/profesorica zdravstvene vzgoje,**
- **diplomirana medicinska sestra/diplomirani zdravstvenik,**
- **diplomirana babica/diplomirani babičar.**

Izobraževanje za pridobitev poklice medicinske sestre babice, višje medicinske sestre ter profesorice zdravstvene vzgoje **se ne izvaja več**

Poklici regulirani v EU s sistemom avtomatičnega priznavanja poklicnih kvalifikacij

- v EU **sektorske direktive – Direktiva 2005/36/ES o priznavanju poklicnih kvalifikacij** spremenjena z **Direktivo 2013/55/EU** določata prost pretok in **vzajemno priznavanje kvalifikacij** za **7 poklicev**, za katera velja sistem **avtomatičnega priznavanja poklicnih kvalifikacij**

- gre za poklice - **zdravnik, zobozdravnik, medicinska sestra za splošno zdravstveno nego, babica, farmacevt, veterinar** in **arhitekt**

- za navedene poklice med katerimi sta tudi poklica **medicinske sestre za splošno zdravstveno nego** in **babica** direktiva določa vzajemno priznavanje dokazil **o formalni kvalifikaciji** (npr. diploma diplomirane medicinske sestre ali diplomirane babice)
- navedeni poklici so **enako regulirani** v vseh državah članicah EU, saj direktiva določa **obseg** in **vsebine izobraževanja** in **usposabljanja** (npr. teoretičnega pouka ter kliničnega usposabljanja) za vsakega izmed navedenih poklicev ter njihove kompetence
- **za druge poklice** države članice same določajo **vsebine** in **obseg izobraževanja** (npr. poklic tehnik zdravstvene nege in druge poklice), saj ti niso urejeni enotno na ravni EU ter ne velja sistem avtomatičnega priznavanja poklicnih kvalifikacij

Vsebine sektorskih direktiv

- **Direktiva 2005/36/ES o priznavanju poklicnih kvalifikacij** spremenjena z **Direktivo 2013/55/EU** določa:

- minimalne pogoje **predhodnega izobraževanja** za sprejem v usposabljanje (izobraževanje) za **medicinske sestre** in **babice**

- **obseg izobraževanja** za medicinske sestre in babice (najmanj tri letno izobraževanje, ki obsega vsaj 4.600 ur teoretičnega in kliničnega izobraževanja)

- **učne predmete** in **vsebine**, ki morajo biti zastopane v **izobraževalnem programu**, ki mora biti sestavljeno iz teoretičnega pouka in kliničnega usposabljanja

- **veščine** in **znanje** ter **kompetence**, ki jih **medicinska sestra** in **babica** pridobita z izobraževanjem

V Sloveniji pogojem iz direktive za medicinsko sestro in babico ustrezata **diplomirana medicinska sestra** in **diplomirana babica**

Avtonomnost strokovnega področja in odgovornost

- Pravni strokovnjaki poudarjajo **dvojno vlogo medicinske sestre** pri opravljanju dejavnosti

✓ na **področju zdravstvene nege** v okviru lastnega poklicnega delovanja je medicinska sestra **samostojna zdravstvena strokovnjakinja**. Njena odgovornost se vzpostavlja na podlagi lastnih **strokovnih poklicnih pravil**, ki opredeljujejo dolžnosti njenega ravnanja

✓ Ravnati mora v skladu s **strokovnimi pravili v dejavnosti zdravstvene nege**, priporočili, smernicami, protokoli, pravili o kompetencah in poklicnih aktivnostih

✓ v določenem delu svojega poklicnega delovanja je **vezana na navodila zdravnika** in posamezne aktivnosti **izvršuje pod nadzorstvom zdravnika.** Zdravnik je v skladu z določili *Zakona o zdravniški službi* **temeljni** in **odgovorni nosilec** opravljanja zdravstvene dejavnosti ter določena opravila lahko prenese na medicinsko sestro

✓ Izvajalec zdravstvene nege nosi odgovornost, da izvede zdravstveno nego z **vso potrebno skrbnostjo** in upoštevajoč **sprejeto zdravstveno doktrino**, **etična ter strokovna načela**

✓ Enaka načela veljajo za vlogo babic pri opravljanju zdravstvene dejavnosti in strokovna pravila v dejavnosti babiške nege

Vrste nadzorov pri izvajalcih zdravstvene dejavnosti

Pri izvajalcih zdravstvene dejavnosti se za zagotavljanje **zakonitosti, strokovnosti**, **kakovosti** in **varnosti dela** opravljajo naslednje vrste nadzora:

1. **notranji nadzor** izvajajo **izvajalci zdravstvene dejavnosti** (zdravstveni zavodi, domovi za starejše …)
2. **strokovni nadzor s svetovanjem** izvajajo **zbornice s podeljenimi javnimi pooblastili** ali **Ministrstvo za zdravje** za zdravstvene delavce, kjer ni pristojne zbornice
3. **upravni nadzor** izvaja **Ministrstvo za zdravje**
4. **sistemski nadzor**, ki pomeni sočasno izvedbo **upravnega** in **strokovnega nadzora** s svetovanjem, izvaja **Ministrstvo za zdravje.** Na poziv ministrstva zbornice imenujejo **člane komisije**, pri nadzoru lahko sodeluje tudi Zavod za zdravstveno zavarovanje RS in inšpekcijske službe
5. nadzor **Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije** nad izpolnjevanjem pogodb z izvajalci zdravstvene dejavnosti
6. **inšpekcijski nadzor** izvaja **Zdravstveni inšpektorat R Slovenije**

Strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje ter obvezne vsebine

Strokovno izpopolnjevanje zdravstvenih delavcev ureja **Pravilnik o strokovnem izpopolnjevanju zdravstvenih delavcev in zdravstvenih sodelavcev**

Ta določa, da se morajo zdravstveni delavci oziroma zdravstveni sodelavci strokovno izpopolnjevati, in sicer tisti, ki imajo pridobljeno:

- **univerzitetno** in **visoko strokovno izobrazbo**: **najmanj 10 dni na leto** oziroma najmanj 30 dni na vsaka tri leta;
- **višjo strokovno izobrazbo**: **najmanj 7 dni na leto** oziroma 21 dni na vsaka tri leta;
- **srednjo poklicno** ali **strokovno izobrazbo**: **najmanj 5 dni na leto** oziroma 15 dni na vsaka tri leta.

Strokovno izpopolnjevanje obsega tudi **obvezne vsebine**, ki jih morajo pridobiti vsi zdravstveni delavci (tudi tehniki zdravstvene nege in bolničarji-negovalci) **najmanj enkrat v sedmih letih**

- ✓ **zakonodaja s področja zdravstva** in **poklicna etika** v obsegu 6 ur,
- ✓ **temeljni postopki oživljanja** v obsegu 6 ur,
- ✓ **kakovost in varnost v zdravstvu** v obsegu 6 ur.

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

Napotitev na strokovno izpopolnjevanje

- Delodajalec je **dolžan napotiti** posameznega zdravstvenega delavca oziroma zdravstvenega sodelavca **na strokovno izpopolnjevanje**, pa **mora delavca napotiti** na slednje, če se v postopku strokovnega nadzora ugotovi **pomanjkljivo teoretično** oziroma **praktično znanje** posameznega zdravstvenega delavca oziroma zdravstvenega sodelavca.

- Dolžnost strokovnega izpopolnjevanja določa tudi **Kolektivna pogodba za dejavnost zdravstva in socialnega varstva Slovenije** in **Kolektivna pogodba za zaposlene v zdravstveni negi**

JAVNO POOBLASTILO – regulacija izvajalcev zdravstvene in babiške nege

Zbornica – Zveza kot nosilec javnega pooblastila

1. izdaja **odločbe o vpisu** in **izbrisu** iz **registra**
2. **izdaja, podaljšuje** in **odvzema licence** izvajalcem zdravstvene ali babiške nege
3. **izvaja strokovni nadzor s svetovanjem**
4. **načrtuje specializacije** in **specialistične izpite**
5. **izdaja pravilnike, s katerimi načrtuje javna pooblastila**

Pravilnika za izvrševanje javnih pooblastil, ki jih je sprejela Zbornica – Zveza v soglasju z ministrom za zdravje

- Pravilnik o registru in licencah izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege
- Pravilnik o izvajanju strokovnega nadzora s svetovanjem v dejavnosti zdravstvene in babiške nege

Vpis v register izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege in podelitev licence

Določa *Pravilnik o registru in licencah izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege*

Izvajalec, ki mora biti **vpisan v register**, je:

- tehnik zdravstvene nege
- medicinska sestra babica
- bolničar-negovalec

Izvajalec, ki mora biti **vpisan v register** in **imeti veljavno licenco**, je:

- višja medicinska sestra
- diplomirana medicinska sestra
- diplomirana babica
- tehnik zdravstvene nege na podlagi prvega in drugega odstavka 38. člena ZZDej-K (**licenca za strokovno področje**)

Podelitev in podaljšanje licence

Licenca se podeli v **obliki odločbe** za obdobje **sedmih let**

Za podaljšanje licence izvajalec v preteklem licenčnem obdobju zbere najmanj **70 licenčnih točk** in ima **opravljene vse obvezne vsebine** stalnega izpopolnjevanja

Obvezne vsebine stalnega izpopolnjevanja v enem licenčnem obdobju se nanašajo na:

- **zakonodajo s področja zdravstva in poklicno etiko**, v trajanju najmanj 6 ur;
- **temeljne postopke oživljanja**, v trajanju najmanj 6 ur;
- **kakovost in varnost v zdravstvu**, v trajanju najmanj 6 ur.

Licenca za strokovno področje na podlagi 38. člena ZZDej-K

- medicinskim sestram, zdravstvenim tehnikom, tehnikom zdravstvene nege (TZN) se na podlagi prvega in drugega odstavka 38. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstveni dejavnosti (**ZZDej-K**) podeli **licenca za strokovno področje**

- strokovna področja podeljene licence so določena **v prilogi** *Pravilnika o registru in licencah izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege*

- TZN lahko **na strokovnem področju**, za katero ima podeljeno licenco, opravlja kompetence in aktivnosti diplomirane medicinske sestre

- TZN se lahko **zaposli pri drugem delodajalcu** na delovnem mestu diplomirane medicinske sestre, če gre za **enako strokovno področje**

- določbe pravilnika **o pogojih podaljšanja licence**, ki veljajo za dipl. m. s. in dipl. bab., **veljajo tudi za TZN** na podlagi 38. člena ZZDej-K

Strokovni nadzor s svetovanjem

Strokovni nadzor s svetovanjem v dejavnosti zdravstvene in babiške nege izvaja Zbornica – Zveza **na podlagi podeljenega javnega pooblastila**

Zbornica – Zveza **pri izvajalcih zdravstvene dejavnosti** v dejavnosti zdravstvene ter babiške nege in **izvajalcih zdravstvene in babiške nege**, ki so zaposleni oziroma delajo pri izvajalcih zdravstvene dejavnosti opravlja **strokovni nadzor z namenom**:

- nadzora nad opravljanjem **strokovne** in **poklicne dejavnosti** ter **poklicnih kompetenc**,
- preverjanja **ustreznosti poklicnih kvalifikacij**, **strokovnih izpopolnjevanj** in **organizacije dela**,
- preverjanja zagotavljanja **kakovosti** in **varnosti**
- preverjanja in upoštevanja **doktrin, standardov, protokolov, smernic, navodil** in drugih dokumentov na področju dela,
- preverjanja opravljanja dejavnosti v skladu z **etičnim kodeksom**,
- preverjanja **ustrezne kadrovske zasedenosti**.

Odgovornost izvajalcev zdravstvene in babiške nege

Zdravstveni delavec lahko samostojno opravlja vsako delo, za katero ima **ustrezno izobrazbo** in je zanj **usposobljen** ter ima **na razpolago ustrezno opremo**.

Za svoje delo prevzema **etično, strokovno, kazensko** in **materialno odgovornost**.

Temelj odgovornosti medicinske sestre in babice je **kršitev dolžnostnega ravnanja**. **Vsebino dolžnostnega ravnanja** opredeljuje strokovna pravila, protokoli, smernice, pravila o kompetencah in poklicnih aktivnostih, pravila etičnih kodeksov in številna ter raznovrstna pravna pravila

Poklicna – deontološka odgovornost je posledica **kršitve etičnih pravil**, ki so zapisana v Kodeksu etike v zdravstveni negi in oskrbi Slovenije in Kodeksu etike za babice Slovenije

Disciplinska odgovornost za **kršitev dolžnosti** in **delovnih obveznosti** ugotavljajo organi znotraj organizacije, v kateri je zaposlen storilec.

Odškodninska odgovornost za povzročeno škodo ugotavlja sodišče v pravdnem postopku z uporabo določb **Obligacijskega zakonika**.

Najtežja oblika odgovornosti je **kazenska odgovornost** za izvršitev kaznivih dejanj.

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

Kazenska odgovornost zdravstvenih delavcev

- Temeljno kaznivo dejanje, ki inkriminira nestrokovno ravnanje zdravnikov in drugih zdravstvenih delavcev, je opredeljeno v 179. členu Kazenskega zakonika z imenom »**malomarno zdravljenje**«.

- Kaznivo dejanje malomarnega zdravljenja stori zdravnik ali drug zdravstveni delavec (torej tudi medicinska sestra, babica), če **ravna v nasprotju** s **pravili** zdravniške oziroma **zdravstvene stroke**, kar povzroči **občutno poslabšanje zdravja**.

179. člen

(1) Zdravnik, ki pri opravljanju zdravniške dejavnosti iz malomarnosti ravna v nasprotju s pravili zdravniške znanosti in stroke in tako povzroči, da se komu občutno poslabša zdravje, se kaznuje z zaporom do treh let.

(2) Enako se kaznuje

(a) zdravstveni delavec, ki pri svoji zdravstveni dejavnosti iz malomarnosti ravna v nasprotju s pravili stroke, pa pri tem povzroči, da se komu občutno poslabša zdravje ali

(b) zdravilec, ki pri opravljanju dovoljene zdravilske dejavnosti iz malomarnosti neustrezno izbere in uporabi zdravilski sistem ali zdravilsko metodo, pa pri tem povzroči, da se komu občutno poslabša zdravje.

(3) Če zaradi dejanja iz prvega ali drugega odstavka kdo umre, se storilec kaznuje z zaporom od enega do osmih let.

Zakon o pacientovih pravicah

(ZPacP)

(Uradni list RS, št. 15/08, 55/17 in 177/20)

- Zakon o pacientovih pravicah določa **14 pravic pacientov**, ki jih uveljavljajo pri **vseh izvajalcih zdravstvenih storitev** (v mreži javne zdravstvene službe in izven nje) in so torej obče
- Pacientove pravice so torej **splošno veljavne za vse paciente**, ki uporabljajo zdravstvene storitve pri katerem koli izvajalcu zdravstvenih storitev pri nas, naj si bodo zavarovane osebe ali ne
- Zakon o pacientovih pravicah lahko določa, da pacient pravice uveljavlja v skladu **s predpisi s področja zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja (Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju …)**
- Pravice izhajajo iz teženj po vzpostavljanju **partnerskega odnosa med pacientom** in **zdravnikom** ter spodbujanju k **enakopravni, primerni, kakovostni in varni zdravstveni oskrbi**, ki temelji na zaupanju in spoštovanju med pacientom in zdravnikom oziroma drugim zdravstvenim delavcem

1. Pravica do dostopa do zdravstvene obravnave in zagotavljanja preventivnih storitev

- ***Pravica do dostopa do zdravstvene obravnave in zagotavljanja preventivnih storitev***

  Pacient ima v skladu s predpisi s področja zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja pravico do **dostopa do zdravstvene obravnave** in do ustreznih **preventivnih zdravstvenih storitev**

  Pacient ima pravico **do nujne medicinske pomoči**, ki je **ni mogoče pogojevati**, še zlasti ne s plačilom ali napotnico

  Nujna medicinska pomoč je namreč **neodložljivo ravnanje**, ki je potrebno za ohranitev življenjsko pomembnih funkcij ali za preprečitev nepopravljivega in hudega poslabšanja zdravstvenega stanja pacienta, zato je **nedopustno pacienta** v takih primerih **zavračati** ter njegov sprejem in **nudenje nujne medicinske pomoči pogojevati**

2. Prepoved diskriminacije – *pravica do enake obravnave*

- Pacient ima **pravico do enake obravnave** pri zdravstveni obravnavi ne glede na spol, narodnost, raso ali etnično poreklo, vero ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost ali drugo osebno okoliščino

- **Otrokom** in **drugim ogroženim skupinam** so poleg pravic, ki jih določa ZPacP, zagotovljene še **nekatere posebne pravice**, ki so opredeljene kot **aktivna skrb države** in jih **določajo drugi predpisi** (npr. **Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o duševnem zdravju**).

Varstvo otrok pri zdravstveni obravnavi

- Zdravstvena obravnava otrok mora potekati ustrezno **njihovi starosti** in **zdravstvenemu stanju**:
  - **v otroških oddelkih**, razen če izvajalec iz objektivnih razlogov to ne more zagotoviti,
  - **brez nepotrebnih medicinskih posegov** in **dejanj**, ki bi lahko povzročili telesno ali čustveno stisko otrok,
  - tako, da se zagotavlja **zadovoljevanje čustvenih** in **telesnih potreb** otrok in možnosti za njihovo sprostitev, igro in izobraževanje.

- Otroci imajo v **času stacionarne** in **druge zdravstvene obravnave** pravico do **stalnega spremstva enega od staršev** ali druge osebe, ki skrbi za otroka, razen če so podani razlogi, zaradi katerih to ne bi bilo v otrokovo korist
- V primeru stacionarne obravnave tudi **pravica do nastanitve** enega od staršev ali druge osebe, ki skrbi za otroka, v skladu s predpisi s področja zdravstvenega zavarovanja

ISO 9001 Q-2220

3. Pravica do proste izbire zdravnika in izvajalca zdravstvene dejavnosti

Pacient ima pravico, da **prosto izbere zdravnika** in izvajalca zdravstvene dejavnosti, ki mu bo zaupal svoje zdravljenje

Pacient ima v **mreži izvajalcev javne zdravstvene službe** pravico, da prosto izbere zdravnika in izvajalca zdravstvene dejavnosti **v skladu s predpisi s področja zdravstvenega zavarovanja**

Izjema – zdravnik ali izvajalec zdravstvene dejavnosti lahko, če ne gre za nujno medicinsko pomoč, izbiro pacienta v **posebej utemeljenih primerih,** če je izkazano, da bi bilo zdravljenje pacienta predvidoma manj uspešno oziroma nemogoče ali kadar tako določa zakon, **zavrne**

4. Pravica do primerne, kakovostne in varne zdravstvene obravnave

- Pacient ima pravico do **primerne, kakovostne** in **varne zdravstvene obravnave** v skladu z medicinsko doktrino
- **Primerna zdravstvena obravnava** je tista, ki je skladna s **pacientovimi potrebami** ter zmožnostmi zdravstvenega sistema v Republiki Sloveniji in temelji na enostavnih, preglednih in prijaznih administrativnih postopkih ter vzpostavlja s pacientom odnos sodelovanja in zaupanja

- **Kakovostna zdravstvena obravnava** je tista, ki dosledno dosega izide zdravljenja, ki so primerljivi **s standardi** ali **najboljšimi praksami**, ob upoštevanju temeljnih načel kakovosti, kot so uspešnost, varnost, pravočasnost, kontinuiteta, učinkovitost, enakopravnost in osredotočenje na pacienta
- **Varna zdravstvena obravnava** je tista, ki **preprečuje škodo za pacienta** v zvezi s samim zdravljenjem in v zvezi z okoliščinami fizične varnosti bivanja ali zadrževanja pri izvajalcu zdravstvene dejavnosti

ISO 9001 Q-2220

- Pacient je do medicinskega posega oziroma **zdravstvene obravnave**, ki se opravlja **na račun javnih sredstev**, upravičen, če je ta po pravilih medicinske stroke **potrebna** in se glede na sodobno medicinsko doktrino **upravičeno pričakuje**, da bo pacientu **koristna** in so **pričakovane koristi** za pacienta **večje od tveganj** ter obremenitev

- Pri stacionarni obravnavi mora izvajalec zdravstvene dejavnosti zagotoviti pogoje za uresničevanje pravice pacienta do ustrezne **verske duhovne oskrbe** v skladu z zakonom, ki ureja versko svobodo

5. Pravica do spoštovanja pacientovega časa

- Pacient ima pravico, da se **njegov čas spoštuje**
- Izvajalec zdravstvene dejavnosti v **mreži izvajalcev javne zdravstvene službe** poskrbi za **najkrajši možni čakalni čas** in **čakalno dobo** v okviru razumnega časa
- Izvajalec zdravstvene dejavnosti pacienta obravnava v skladu **z vrstnim redom na čakalnem seznamu** oziroma **v naročilni knjigi** in vrstnega reda ne sme spreminjati, razen če ta zakon ne določa drugače

- Izvajalec zdravstvene dejavnosti v mreži izvajalcev javne zdravstvene službe pacientu **nujno medicinsko pomoč**, **nujno zobozdravstveno pomoč** ali **nujno zdravljenje** in neodložljive zdravstvene in zobozdravstvene storitve **omogoči takoj**

- Če izvajalec zdravstvene dejavnosti v mreži izvajalcev javne zdravstvene službe zdravstvene storitve **ne more opraviti takoj** in **ne gre za nujno medicinsko pomoč**, nujno zobozdravstveno pomoč, nujno zdravljenje in neodložljive zdravstvene in zobozdravstvene storitve ali za zdravstvene storitve, za katere se ne vodi čakalni seznam, se pacienta **uvrsti na čakalni seznam**.

ISO 9001 Q-2220

- Izvajalec zdravstvene dejavnosti v mreži izvajalcev javne zdravstvene službe zagotovi, da je **delo organizirano** tako, da je **čakalni čas** čim krajši oziroma **ne presega 30 minut**.

- Omejitev ne velja, kadar posamezen zdravstveni delavec, ki izvaja zdravstvene storitve pri izvajalcu zdravstvene dejavnosti v mreži izvajalcev javne zdravstvene službe:
  - v tem času **izvaja nujno medicinsko pomoč** ali
  - zaključuje **zdravstveno storitev** predhodno obravnavanega pacienta, ki jo je treba izvesti brez nepotrebnega odlašanja ali prekinitve.

- O dejstvih zdravstveni delavec sproti obvešča paciente v čakalnici.

- Omejitev glede čakalnega časa ne velja za paciente, ki niso naročeni v primeru naročanja v naročilno knjigo in za paciente, ki zamudijo na termin. Pacienta, ki ni naročen, in pacienta, ki zamudi na termin, se obravnava le v prostem terminu, razen če gre za nujno medicinsko pomoč.

ISO 9001 Q-2220

6. Pravica do obveščenosti in sodelovanja (pojasnilna dolžnost)

Pravica pacienta, da zdravstveni delavci in zdravstveni sodelavci z njim komunicirajo v **slovenskem jeziku** oziroma na območjih, kjer je poleg slovenskega jezika uradni jezik tudi **italijanski** oziroma **madžarski**, v jeziku te narodne skupnosti.

POJASNILNA DOLŽNOST

Pojasnila dolžnost, da je pacient v **procesu zdravljenja** obveščen:

- o svojem **zdravstvenem stanju** in verjetnem **razvoju** ter **posledicah bolezni** ali poškodbe,
- cilju, vrsti, **verjetnosti uspeha** ter **pričakovanih koristih** predlaganega medicinskega posega oziroma **zdravljenja**,
- **možnih tveganjih**, stranskih učinkih, **negativnih posledicah** medicinskega posega/zdravljenja, vključno **s posledicami njegove opustitve**,
- morebitnih **drugih možnostih zdravljenja**,
- postopkih in načinih zdravljenja, ki v Republiki Sloveniji niso dosegljivi ali niso pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja

ISO 9001 Q-2220

Kdo poda pojasnilno dolžnost

- pojasnilno dolžnost poda **zdravnik, odgovoren za zdravljenje**
- v **neposrednem stiku**, obzirno, na pacientu razumljiv način oziroma skladno z individualnimi sposobnostmi sprejemanja informacij, v celoti in pravočasno
- za **operativni** ali **drug medicinski poseg**, povezan z večjim tveganjem ali večjo obremenitvijo, pacientu da pojasnila **zdravnik**, ki bo **opravil medicinski poseg**, če to ni možno, pa **drug zdravnik**, ki je **usposobljen** za tak medicinski poseg

- pacient, ki **ni sposoben odločanja o sebi,** **uresničuje to pravice v skladu z zmožnostmi**, ki jih dopušča **njegova sposobnost razumevanja**
- pojasnila dolžnost ne preneha v trenutku izvedbe neke zdravstvene storitve, saj ima pacient pravico do **sprotnega** in **podrobnega obveščanja** o poteku zdravljenja ter o rezultatu zdravljenja oziroma morebitnih zapletih

- pacient ima pravico, da po pridobitvi pojasnil **dejavno sodeluje pri izbiri načina zdravljenja**

ISO 9001 Q-2220

Terapevtski privilegij – izjema od načela obveščenosti

- zdravnik lahko pacientu izjemoma **zamolči podatke o zdravstvenem stanju** pacienta, če oceni, da bi obvestilo pacientu povzročilo **resno zdravstveno škodo**
- če pacient, ki je sposoben odločanja to izrecno zahteva, ga zdravnik o zdravstvenem stanju popolnoma obvesti
- razlog za zamolčanje podatkov se ločeno dokumentira v zdravstveni dokumentaciji

- zdravnik mora **spoštovati pacientovo zahtevo**, da se mu podatki o njegovem zdravstvenem stanju **ne sporočijo**, razen če bi **drugim grozila resna zdravstvena škoda**. Zahtevo pacienta se ločeno dokumentira v zdravstveni dokumentaciji

Seznanitev pacienta o tem, kdo ga zdravi in kdo sodeluje pri njegovem zdravljenju

- Pacient ima **pravico** v vsakem trenutku **vedeti, kdo ga zdravi** in kdo sodeluje pri njegovem zdravljenju
- V ordinaciji, ambulanti mora biti zato v čakalnici objavljeno **osebno ime** in **strokovni ter morebitni znanstveni naziv** zdravstvenega delavca/sodelavca ter njegova časovna dostopnost
- Zdravstveni delavec/ zdravstveni sodelavec, ki ima **neposreden stik s pacientom**, ima na vidnem mestu oznako z navedbo **osebnega imena** in **strokovnega ter morebitnega znanstvenega naziva** ter se pacientu **osebno predstavi**

Splošne informacije in informacije ob odpustu

- izvajalci zdravstvene dejavnosti morajo pacientu na njemu razumljiv način pojasniti **organizacijske vidike zdravljenja**
- pacientu mora imeti na voljo **pisne informacije** o **vsebini ZPacP** in **splošne informacije o izvajalcu** in zdravstvenih storitvah, ki jih nudi
- ob **sprejemu v stacionarno obravnavo** mora biti pacient seznanjen s **hišnim redom**, **ureditvijo nastanitve** in **bivanja**
- **ob odpustu iz bolnišnice** ali drugega zavoda ima pacient pravico do **pisnega poročila o diagnozi**, **zdravljenju in zdravstveni negi** ter do **navodil za nadaljnje zdravljenje** in ravnanje do prvega obiska pri osebnem zdravniku, vključno s potrebnimi zdravili ali medicinskimi pripomočki
- Pacient ima pravico do **seznanitve s stroški** (če storitev plača sam, **predhodna predložitev pisne informacije** o predvidenih stroških zdravstvenih storitev, prejem računa…)

7. Pravica do samostojnega odločanja o zdravljenju

- Pacient ima pravico do samostojnega odločanja o zdravljenju in vključuje:
  - pravico **do privolitve v zdravstveno oskrbo** in
  - pravico **do zavrnitve zdravstvene oskrbe**

- Pacientu, ki je sposoben odločanja o sebi, brez njegove **vnaprejšnje svobodne in zavestne privolitve** na podlagi izpolnjene pojasnilne dolžnosti **ni dovoljeno opraviti medicinskega posega** oziroma **zdravstvene oskrbe**, razen v primerih, ki jih določa zakon

Privolitev pacienta je tudi potrebna v naslednjih primerih

Še zlasti je potrebna privolitev pacienta v primeru:

- sodelovanja **pacienta v učnem procesu** ob prisotnosti drugih oseb med izvajanjem zdravstvene oskrbe zaradi zdravstvenega izobraževanja
- **uporabe zdravstvenih podatkov/zdravstvene dokumentacije** pacienta za namene, ki ne predstavljajo zdravljenja ali namene seznanjanja tretjih oseb z njegovo zdravstveno dokumentacijo
- sodelovanja pacienta **v medicinskih raziskavah**
- preiskav na odvzetem biološkem materialu pacienta, zlasti za potrebe njegovega zdravljenja
- **razpolaganja s telesom** ali **deli človeškega telesa** po smrti pacienta za potrebe medicinskega izobraževanja in znanstvenih raziskav
- **darovanja organov, tkiv** ali **celic** v času življenja in po smrti pacienta.

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

Kako se poda privolitev v medicinski poseg/zdravstveno oskrbo

Pacient lahko da privolitev na različne načine:

- **ustno**,
- **konkludentno** (z dejanjem, iz katerega je mogoče zanesljivo sklepati, da pomeni privolitev) ali
- **pisno**

- Za **operativni** ali **drug medicinski poseg**, povezan z večjim tveganjem ali večjo obremenitvijo, mora biti pacientova privolitev dokumentirana na **posebnem privolitvenem obrazcu**, ki je priloga **Pravilnika o obrazcih o pisnih izjavah volje pacienta**

- Fotokopijo izpolnjenega in podpisanega privolitvenega obrazca se izroči tudi pacientu

Ne glede na **že dano izjavo** (privolitev ali zavrnitev) pa ima pacient

- ✓ pravico **kadar koli preklicati privolitev** v medicinski poseg oziroma zdravstveno oskrbo (če je sposoben odločanja o sebi in če preklic privolitve ne bo ogrozil življenja ali huje ogrozil zdravja drugih)
- ✓ oziroma **preklicati zavrnitev medicinskega posega** oziroma zdravstvene oskrbe (po postopku, kot je določen za privolitev)

Zdravstvena obravnava brez privolitve
1. Nujna medicinska pomoč pod določenimi pogoji

- Če pacient **ni sposoben odločanja o sebi** ali **ni zmožen izraziti svoje volje**, se lahko opravi **nujna medicinska pomoč brez njegove privolitve**

- Iz navedenega izhaja, da pacient, ki je **sposoben odločanja o sebi** in je zmožen **izraziti svojo voljo**, lahko **nujno medicinsko pomoč zavrne**

Zdravstvena obravnava brez privolitve
2. Pod posebnimi pogoji iz 29. člena ZPacP

Določene medicinske posege se lahko izjemoma opravi brez privolitve, pod strogimi pogoji

Medicinski poseg oziroma zdravstvena obravnava, **ki ni nujni medicinski poseg** in hkrati **ni operativni** ali drug medicinski poseg, povezan z večjim tveganjem, se pacientu lahko opravi **brez njegove privolitve** pod naslednjimi pogoji:

- pacient **ni sposoben odločanja o sebi**,
- zdravnik **ni vedel** in ni mogel vedeti, da je pacient, pacientov zdravstveni pooblaščenec, pacientov zakoniti zastopnik **posegu nasprotoval**,
- **privolitve oseb** iz prejšnje alineje v razumnem času **ni bilo mogoče pridobiti** in
- bo medicinski poseg oziroma zdravstvena obravnava **pacientu v največjo zdravstveno korist**

Zavrnitev zdravstvene oskrbe/medicinskega posega

- Pacient, ki je sposoben odločanja o sebi, ima **pravico zavrniti** predlagani **medicinski poseg**, **razen** kadar bi to **ogrozilo življenje** ali **huje ogrozilo zdravje** drugih
- Če zdravnik, ki pacienta zdravi, oceni, da je pacientova odločitev **v nasprotju z njegovo najboljšo zdravstveno koristjo** in bi zavrnitev lahko ogrozila njegovo življenje ali povzročila nepopravljivo in hudo poslabšanje njegovega zdravstvenega stanja, mora

✓ **poskusiti pacienta o tem prepričati**

✓ za **pomoč zaprositi pacientove ožje družinske člane**

✓ predlagati pacientu **pridobitev drugega mnenja**

- **zavrnitev medicinskega posega ne sme imeti posledic** v odnosu zdravstvenih delavcev do pacienta

Posebni varovalni ukrep – telesno oviranje s pasovi

- Za zagotavljanje kakovostne in varne zdravstvene obravnave se lahko **pri izvajalcih zdravstvene dejavnosti** izvaja ukrep **telesnega oviranja s pasovi** (PVU)
- **PVU** je nujen ukrep, ki se uporabi zaradi omogočanja **zdravljenja pacienta** ali **zaradi odprave** ali **obvladovanja nevarnega vedenja** pacienta:

✓ kadar je ogroženo **njegovo življenje** ali **življenje drugih**, **huje ogroženo** njegovo **zdravje** ali zdravje drugih ali s svojim ravnanjem povzroča **hudo premoženjsko škodo** sebi ali drugim **in**

✓ ogrožanja **ni mogoče preprečiti** z drugim, blažjim ukrepom.

Uvedba posebnega varovalnega ukrepa

- **PVU** uvede **lečeči zdravnik**
- izjemoma tudi **drug zdravstveni delavec**, vendar o tem nemudoma obvesti lečečega zdravnika
- pacienta **se nadzoruje**, **spremlja njegove vitalne funkcije** in obravnava v skladu s sodobno medicinsko doktrino.
- **PVU** traja, kolikor je nujno potrebno, **vendar ne več kot 4 ure**
- Trajanje **PVU** lahko **lečeči zdravnik podaljša** po seznanitvi z zdravstvenim stanjem pacienta, če za to še vedno razlogi. Zdravnik pacienta osebno pregleda **po 12 urah od uvedbe ukrepa**

- Lečeči zdravnik o uvedbi in izvedbi **PVU v 12 urah** pisno obvesti, če pacient obvestilu ne nasprotuje

✓ pacientovega **ožjega družinskega člana**

✓ **bližnjo osebo**, če pacient nima ožjih družinskih članov,

✓ pod pogoji v zakonu tudi **zastopnika pacientovih pravic**,

Privolitev otroka v zdravstveno oskrbo

- kadar otrok **ni sposoben privolitve** v zdravstveno oskrbo – zahteva se privolitev staršev/ skrbnika

- **nujna medicinska pomoč** pa se lahko opravi tudi, kadar jo starši ali skrbnik **zavrnejo**
- otrok **do 15. leta starosti ni sposoben privolitve**, razen če zdravnik glede na otrokovo zrelost oceni, da je za to sposoben, o tem se praviloma posvetuje s starši/skrbnikom
- otrok, ki je **dopolnil 15. let starosti**, je praviloma **sposoben privolitve**, razen če zdravnik oceni, da za to ni sposoben, o tem se praviloma posvetuje s starši/skrbnikom
- Za **operativni** ali **drug medicinski poseg**, povezan z večjim tveganjem ali večjo obremenitvijo, se zahteva **privolitev obeh staršev**

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

Privolitev v zdravstveno oskrbo pacienta s težavami v duševnem zdravju

- Kadar pacient zaradi **težav v duševnem zdravju** ali drugega vzroka, **ni sposoben privolitve** v medicinski poseg, se ta sme opraviti le, če ga **dovoli zakoniti zastopnik**
- Če pacient **nima zakonitega zastopnika**, izvajalec zdravstvene dejavnosti obvesti pristojni organ za začetek **postopka za postavitev zakonitega zastopnika**
- Če zdravnik ugotovi, da zakoniti zastopnik **ne odloča v najboljšo zdravstveno korist pacienta**, o tem **obvesti organ**, ki je postavil **zakonitega zastopnika**, za zagotovitev ustreznega zastopanja
- Dokler **ni postavljen zakoniti zastopnik**, lahko **privolitev v medicinski poseg** dajo **sorodniki pacienta**, ki so sposobni odločanja o sebi in so dopolnili 18 let starosti, in sicer po posebnem **izključujočem vrstnem redu**, ki je določen z ZPacP
- Zakoniti zastopnik ter sorodniki pacienta **ne morejo zavrniti nujne medicinske pomoči** pacientu s težavami v duševnem zdravju

8. Pravica do upoštevanja vnaprej izražene volje

Pravica **do vnaprej izražene volje** se uresničuje na naslednje načine:

- **določitev pacientovega zdravstvenega pooblaščenca**,
- **izključitev oseb**, ki bi sicer **lahko odločale** o zdravstveni oskrbi pacienta,
- upoštevanje **vnaprej izražene volje** v ožjem smislu besede.

Določitev zdravstvenega pooblaščenca

- pacient, ki je **star 18 let** in **sposoben odločanja o sebi** – lahko **določi pacientovega zdravstvenega pooblaščenca**, ki bo v primeru in za čas pacientove nesposobnosti odločanja - odločal o njegovi zdravstveni oskrbi in drugih pacientovih pravicah iz ZPacP
- pogoja za zdravstvenega pooblaščenca (**18 let, sposobnost odločanja**)
- določitev s **pisnim pooblastilom z overjenim podpisom**

- pacientov zdravstveni pooblaščenec ima **pravico do**

- odločal o **zdravstveni oskrbi pacienta** in drugih pacientovih pravicah iz ZPacP za **primer** in **čas pacientove nesposobnosti**
- **seznanitve** s pacientovo **zdravstveno dokumentacijo** in
- **njegovim zdravstvenim stanjem** ter
- **pojasnili**, ki so pomembna za odločanje o zdravstveni obravnavi

Izključitev oseb, ki bi lahko odločale o zdravstveni oskrbi pacienta

- Pacient, ki je sposoben odločanja o sebi in je dopolnil 18 let starosti, lahko **s pisno izjavo izključi** ali **omeji osebe**, ki so **upravičene do odločanja o njegovi zdravstveni obravnavi** po ZPacP, za primere ko **ni sposoben odločanja o sebi**

- Obrazec - **izjava o izključitvi oseb, ki so po zakonu upravičene odločati o zdravstveni oskrbi pacienta** je priloga Pravilnika o obrazcih o pisnih izjavah volje pacienta

- Izjava je izvajalcu zdravstvene dejavnosti dostopna prek centralnega registra podatkov o pacientih, ki ga določa **Zakon o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva**

Upoštevanje vnaprej izražene volje

Pacient, ki je sposoben odločanja o sebi ter je dopolnil 18 let ima pravico, da se upošteva njegova volja o tem, kakšne **zdravstvene obravnave ne dovoljuje,** ko **ne bi bil sposoben** dati **veljavne privolitve**, če

- bi trpel **za hudo boleznijo**, ki bi glede na dosežke medicinske znanosti v kratkem času **vodila v smrt** in ustrezni medicinski poseg/zdravljenje ne daje upanja na ozdravitev/lajšanje trpljenja, ampak samo **podaljšuje preživetje** – ta volja je za **zdravnika zavezujoča** (gre za primere **podaljševanje preživetje**, če je **pacient na smrt bolan**)
- bi mu medicinski poseg/zdravstvena obravnava **podaljšala življenje** v položaju, ko bo bolezen ali poškodba povzročila tako hudo invalidnost, da bo dokončno izgubil telesno ali duševno sposobnost, da bi skrbel zase – volja je upoštevana kot **smernica pri odločanju o zdravljenju** (gre za primere **podaljševanje življenja**, ko bi pacient **zaradi bolezni ali poškodbe** izgubil **sposobnost skrbeti sam zase**)

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

Podaja izjave o vnaprejšnji zavrnitvi zdravstvene oskrbe

- Vnaprej izraženo voljo je **treba upoštevati**, ko **nastopi položaj**, ki ga predvideva opredelitev (nesposobnost odločanja) in če hkrati **ne obstoji utemeljen dvom**, da bi pacient voljo v teh okoliščinah preklical
- Vnaprej izražena volja mora biti dokumentirana na **obrazcu o vnaprejšnji zavrnitvi zdravstvene oskrbe**, ki je priloga Pravilnika o obrazcih o pisnih izjavah volje pacienta
- Izbrani **osebni zdravnik** in **zastopnik pacientovih pravic pacienta** pred izjavljanjem vnaprej izražene volje natančno **poučita o pomenu** in **posledicah njegove odločitve**
- Ugotovitev identitete pacienta, ugotovitve glede izpolnjevanja pogojev, osnovna pojasnila ter podpisi pacienta, izbranega osebnega zdravnika in zastopnika pacientovih pravic so **sestavni del obrazca** izjave o vnaprejšnji zavrnitvi zdravstvene oskrbe
- **Pisno izjavo** iz prvega odstavka tega člena lahko pacient **kadar** koli s **pisno izjavo spremeni** ali **prekliče.**

9. Pravica do preprečevanja in lajšanja trpljenja

Pacient ima pravico:

- ✓ do **odprave** ali največje možne **ublažitve bolečin**
- ✓ pri zdravstveni obravnavi po strokovnih standardih **preprečijo nepotrebne bolečine** in drugo trpljenje, povezano z medicinskim posegom
- ✓ pacient v končni fazi bolezni in pacient z neozdravljivo boleznijo, ki povzroča hudo trpljenje, ima **pravico do paliativne obravnave**

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

10. Pravica do drugega mnenja

Drugo mnenje lahko na zahtevo pacienta poda **zdravnik** na **vseh ravneh zdravstvene dejavnosti**

Zdravnik poda drugo mnenje na podlagi predložene zdravstvene dokumentacije, lahko pa opravi tudi pregled pacienta ali opravi oziroma predlaga dodatne zdravstvene storitve.

Zahteva za pridobitev drugega mnenja za pacienta **ne sme** imeti **negativnih posledic** pri nadaljnji zdravstveni obravnavi pri lečečem zdravniku

- Uveljavljanje pravice do drugega mnenja v **mreži javne zdravstvene službe** določa **Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju**

Pravica do drugega mnenja v mreži javni zdravstvene službe

To pomeni, da ima pacient v okviru mreže izvajalcev javne zdravstvene službe pri zdravljenju **na sekundarni** in **terciarni ravni** pravico v razumnem času **pridobiti drugo mnenje**. V okviru javnih sredstev pravice do drugega mnenja **na primarni ravni ni mogoče pridobiti**

Ta pravica se lahko uveljavi **največ enkrat za oceno istega zdravstvenega stanja**

Pravica se **uveljavlja pri izvajalcu zdravstvenih storitev**, če te pravice ne more zagotoviti pa pri drugem izvajalcu zdravstvenih storitev v okviru mreže izvajalcev javne zdravstvene službe

11. Pravica do seznanitve z zdravstveno dokumentacijo

- pacient ima ob prisotnosti zdravnika ali drugega zdravstvenega delavca/zdravstvenega sodelavca pravico do **neoviranega vpogleda** in **prepisa zdravstvene dokumentacije**
- takoj/najpozneje v 5 delovnih dneh
- zahteva se lahko poda **največ dvakrat mesečno**

- **fotokopiranje** ali drugo reprodukcijo zdravstvene dokumentacije **mora zagotoviti izvajalec zdravstvene dejavnosti**
- izvajalec zdravstvene dejavnosti lahko zaračunava materialne stroške preslikave oziroma reprodukcije

Pacient ima pravico zahtevati:

- da se **dodajo njegove pripombe** k zapisom v zdravstveni dokumentaciji,
- **osnovna ustna pojasnila** o **vsebini zdravstvene dokumentacije**, razen kadar pacient prejme izčrpna pojasnila v okviru pojasnilne dolžnosti
- **izčrpna ustna pojasnila** o vsebini zdravstvene dokumentacije, če glede posameznih delov dokumentacije ni prejel pojasnilne dolžnosti

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

Seznanitev s pacientovo zdravstveno dokumentacijo za časa življenja

Kdo se lahko seznani s **pacientovo zdravstveno dokumentacijo** za časa življenja pacienta – **načelo izrecne prepovedi**

- ✓ **pacient sam**
- ✓ **osebe,** ki so po zakonu **upravičene do odločanja** o pacientovi zdravstveni obravnavi (npr. starši do 15 leta otroka, skrbniki)
- ✓ **pacientov zdravstveni pooblaščenec**
- ✓ pod pogoji in način iz 41. člena ZPacP

- ➢ če je zagotovljena **njihova identifikacija** in **izkazana pravna podlaga**
- ➢ posebna pravila o seznanitvi z zdravstveno dokumentacijo **po pacientovi smrti**

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

13. Pravica do varstva zasebnosti in varstva osebnih podatkov

- Izvajalci zdravstvene dejavnosti morajo pri vsakokratni zdravstveni obravnavi **spoštovati pacientovo zasebnost**, zlasti njegova moralna, kulturna, verska, filozofska in druga osebna prepričanja, ob upoštevanju medicinske doktrine

- Pacient ima pravico do **zaupnosti osebnih podatkov**, vključno s podatki o obisku pri zdravniku in drugih podrobnostih o svojem zdravljenju, in sicer v skladu z načelom zaupnosti

- Uporaba in druga **obdelava pacientovih zdravstvenih** in **drugih osebnih podatkov za potrebe zdravljenja** in **izven postopkov zdravstvene obravnave** je dovoljena na podlagi

✓ **pacientove privolitve** ali

✓ **privolitve oseb**, ki imajo pravico do **privolitve v medicinski poseg** ali zdravstveno obravnavo, če pacient ni sposoben odločanja o sebi

Navzočnost drugih oseb pri zdravstveni obravnavi

Pacientu se mora omogočiti, da so **pri zdravstveni oskrbi navzoči le**:

- **zdravstveni delavci**/z. sodelavci, ki opravljajo zdravstveno oskrbo,
- **osebe**, za katere pacient **želi**, da **so navzoče**, če je to glede na naravo zdravstvene oskrbe izvedljivo,
- osebe, ki imajo v konkretnem primeru **pravico do privolitve v zdravstveno oskrbo**, če **pacient ni sposoben odločanja o sebi** in če je to glede na naravo zdravstvene oskrbe izvedljivo,
- **druge osebe**, če tako določa zakon.

- Osebe, **katerih navzočnost** je potrebna za potrebe **zdravstvenega izobraževanja**, so lahko navzoče le s **predhodno privolitvijo pacienta**
- **Privolitev v navzočnost** lahko dajo tudi **osebe**, ki imajo v konkretnem primeru **pravico do privolitve** v medicinski poseg oziroma zdravstveno obravnavo, če pacient **ni sposoben odločanja o sebi**

- Privolitev v prisotnost drugih oseb se poda **na obrazcu** – **Privolitev v prisotnost drugih oseb**

Varovanje poklicne skrivnosti

Zdravstveni delavci/z. sodelavci ter druge osebe so dolžni kot **poklicno skrivnost varovati** vse, kar **pri opravljanju** svojega **poklica** ali **dela** zvedo o pacientu, še zlasti pa :

- informacije o njegovem **zdravstvenem stanju**,
- informacije o njegovih **osebnih, družinskih** in socialnih razmerah ter
- informacije v zvezi z u**gotavljanjem**, **zdravljenjem** in **spremljanjem bolezni** ali **poškodb**

- Zdravnik **lahko sporoči informacije o zdravstvenem stanju pacienta**, če je to **nujno potrebno** za **varovanje življenja** ali **preprečitev hudega poslabšanja zdravja drugih oseb**

- Zdravnik **mora naznaniti sum storitve kaznivega dejanja** zoper **življenje in telo**, kaznivega dejanja zoper **spolno nedotakljivost** ter kaznivega dejanja **zoper zakonsko zvezo, družino in mladino**, pri katerih je bil **kot oškodovanec udeležen otrok**

- dolžnost obveščanja v primeru suma storitve določenih kaznivih dejanj **za zdravstvene delavce** in ne le za zdravnike določa tudi **Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti, ki je izdan na podlagi**

Dolžnosti zdravstvenih delavcev pri obveščanju o nasilju v družini

Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti določa naslednje

- zdravstveni delavec, ki pri svojem delu **izve za okoliščine**, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se **izvaja nasilje v družini**, o tem najpozneje **v 24 urah** obvesti **pristojni center za socialno delo**, razen če žrtev nasilja temu **izrecno nasprotuje** in **ne gre za sum storitve kaznivega dejanja**, ki se preganja po uradni dolžnosti

- ne glede na prejšnji odstavek, v nujnih primerih, ko je **ogroženo življenje žrtve nasilja** ali **njenih otrok**, zdravstveni delavec takoj **obvesti policijo** na telefonsko številko 113 ali pristojni **center za socialno delo**

- v primeru **nasilja v družini nad otroci**, zdravstveni delavec **najpozneje v 24 urah** o tem obvesti **pristojni center za socialno delo, policijo** ali **državno tožilstvo**. Obvestilo se posreduje pisno, v elektronski obliki ali po telefonu

- obvestilo po telefonu zdravstveni delavec najpozneje v treh dneh od obvestila posreduje tudi pisno, v vednost pa jih posreduje izbranemu zdravniku oziroma pediatru osebe, ki naj bi bila žrtev nasilja

ISO 9001 Q-2220

Razrešitev dolžnosti varovanja informacij o zdravstvenem stanju pacienta

Dolžnosti **varovanja informacij o zdravstvenem stanju pacienta** lahko zdravstvenega delavca oziroma zdravstvenega sodelavca ali drugo osebo, ki so ji ti podatki dosegljivi zaradi narave njihovega dela, **razreši**:

- **pacient**,
- **starši** oziroma **skrbnik** za otroka **pred** dopolnjenim **15. letom** starosti,
- **starši** oziroma **skrbnik** za otroka **po** dopolnjenem **15. letu** starosti, če so informacije potrebne za izvrševanje roditeljske pravice oziroma skrbništva, **otrok** pa sporočanja **ni prepovedal**,
- oseba, ki je imela pravico do privolitve v zdravstveno oskrbo, če pacient ni bil sposoben odločanja o sebi, vendar samo glede informacij o zdravstvenem stanju, ki so vezane na zdravstveno oskrbo, v katero je privolila,
- sodišče.

Sporočanje podatkov o zdravstvenem stanju pacienta

- Pacient ima **z dopolnjenim 15. letom starosti pravico** pisno na privolitvenem obrazcu ali ustno ob navzočnosti dveh polnoletnih prič določiti katere informacije o **njegovem zdravstvenem stanju/o medicinskem posegu/ sme**, **mora** ali **ne sme sporočiti zdravnik** ali **druga oseba**, ki jo zdravnik pooblasti, razen če zakon določa drugače.

- Če pacient **ne izkoristi te pravice** ali tega zaradi svojega zdravstvenega stanja **ne more storiti**, se **informacije o njegovem zdravstvenem stanju lahko sporočijo**

✓ **osebam**, ki lahko **razrešijo dolžnosti** varovanja informacij(npr. starši ali skrbnik za otroka do 15 leta starosti …),

✓ pacientovim **ožjim družinskim članom**,

✓ **bližnjim osebam** ter

✓ osebam, ki so bile v zvezi s konkretnim medicinskim posegom **upravičene dati privolitev**, če pacient ni bil sposoben odločanja o sebi

Uporaba in obdelava pacientovih zdravstvenih in drugih osebnih podatkov brez soglasja pacienta

Privolitev za uporabo in drugo obdelavo osebnih podatkov pacienta **ni potrebna**:

- če za **namene epidemioloških** in **drugih raziskav**, izobraževanja, **medicinskih objav** ali druge namene pacientova **istovetnost ni ugotovljiva**,
- če za namene **spremljanja kakovosti** in **varnosti** zdravstvene obravnave pacientova **istovetnost ni ugotovljiva**,
- kadar **prijavo** zdravstvenega stanja **zahteva zakon**,
- kadar se zaradi **potreb zdravljenja** podatki posredujejo **drugemu izvajalcu** zdravstvene dejavnosti,
- kadar to določa drug zakon.

Nedovoljena obdelava osebnih podatkov pri izvajalcu zdravstvene dejavnosti

- Izvajalci zdravstvene dejavnosti morajo vsak ugotovljen ali sporočen primer **nedovoljenega sporočanja** ali druge nedovoljene obdelave osebnih podatkov o pacientu, **ne glede na voljo pacienta**, **posebej raziskati** in **ugotoviti morebitno odgovornost** zdravstvenih delavcev, zdravstvenih sodelavcev ali drugih oseb ter primer **pisno dokumentirati**
- O tem morajo **obvestiti pacienta, pristojnega zastopnika pacientovih pravic** in **Informacijskega pooblaščenca**

14. Pravica do obravnave kršitev pacientovih pravic

- Zakon o pacientovih pravicah določa **dvostopenjski postopek** obravnave kršitev pacientovih pravic

✓ **prva obravnava kršitve pacientovih pravic** se izvede pred **pristojno osebo izvajalca zdravstvenih storitev** (npr. pravnik bolnišnice, glavna medicinska sestra) na podlagi pacientove **pisne** ali **ustne zahteve**

✓ **druga obravnava kršitve pacientovih pravic** pa v postopku pred **Komisijo Republike Slovenije za varstvo pacientovih pravic**, prav tako na podlagi pacientove pisne ali ustne zahteve.

- Uvedbo postopkov lahko zahtevajo tudi **ožji družinski člani** ali **bližnje osebe**, če pacient s tem soglaša. Po pacientovi smrti lahko uvedbo postopkov zahtevajo pacientovi **ožji družinski člani**

Pristojnosti zastopnika pacientovih pravic

- Pri uresničevanju pravic po ZPACP pacientu svetuje, pomaga ali ga zastopa **zastopnik pacientovih pravic**
- Zastopnik opravlja svoje delo **nepoklicno**. Pri svojem delu je neodvisen in samostojen, pri svojem delu ravna častno, pošteno in dobronamerno
- Zastopnik pacientovih pravic:

- pacientu **svetuje o vsebini pravic**, načinih njihovega uveljavljanja
- daje konkretne **usmeritve za uveljavljanje pravic** in predlaga možne rešitve,
- pacientu **nudi pomoč pri vlaganju pravnih sredstev** po tem zakonu,
- za pacienta opravlja potrebne **poizvedbe v zvezi z domnevnimi kršitvami** pri izvajalcih zdravstvene dejavnosti,
- pri izvajalcih zdravstvenih storitev **neformalno posreduje** z namenom hitrega odpravljanja kršitev,
- kadar ne gre za kršitev pravic po tem zakonu, pacienta **napoti na pristojno pravno ali fizično osebo** ali pristojen državni organ,
- v okviru pacientovega pooblastila **vlaga pravna sredstva** po ZPAcP in daje predloge, pojasnila in druge izjave v imenu in v korist pacienta

Prva obravnava kršitve pacientovih pravic pri izvajalcu zdravstvene dejavnosti

- če pacient neposredno med zdravstveno obravnavo **izrazi nezadovoljstvo** pri izvajanju zdravstvene obravnave ali **nezadovoljstvo z odnosom** zdravstvenega delavca/z. sodelavca, se **poskusi nesporazum** z dodatnimi pojasnili ali ukrepi **odpraviti takoj**
- če pacient z dodatnimi pojasnili ali ukrepi **ni zadovoljen**, ga zdravstveni delavec/z. sodelavec **seznani s pravico** in **postopkom** vložitve **zahteve za prvo obravnavo kršitve pacientovih pravic**

- Vsak izvajalec zdravstvene dejavnosti

✓ mora **določiti osebo**, ki je pristojna za sprejemanje in obravnavo **zahteve za prvo obravnavo kršitve pacientovih pravic**

✓ če je izvajalec zdravstvene dejavnosti **zasebnik posameznik**, se pristojna oseba določi **izmed oseb z znanji s področja**, ki ga zasebnik opravlja in ki pri **njem ni zaposlena**. Lahko se prava obravnava kršitve opravi tudi pred zasebnikom posameznikom ali drugo osebo pri zasebniku, če se pacient s tem strinja.

Obvezna objava izvajalca zdravstvene dejavnosti

Izvajalec zdravstvene dejavnosti ima na **vidnem mestu objavljeno**:

- osebno **ime pristojne osebe** za sprejemanje in obravnavo **zahteve za prvo obravnavo kršitve pacientovih pravic**, njeno telefonsko številko in **delovno mesto**, kjer se prva zahteva lahko vloži ustno,
- podatke **o načinu vložitve prve zahteve** in času sprejema prve zahteve,
- osebno ime, naslov, elektronski naslov, telefonsko številko in podatke o uradnih urah **najbližjega zastopnika pacientovih pravic** ter obvestilo o možnosti zastopanja ali druge pomoči s strani zastopnika.

Roki za vložitev prve zahteve

Prvo zahtevo zaradi

- domnevno **neustreznega odnosa** zdravstvenih delavcev/z. sodelavcev pacient vloži najpozneje **v roku 15 dni od kršitve**
- **neustreznega ravnanje** pri nudenju zdravstvene oskrbe, pacient vloži **v roku 30 dni po** končani zdravstveni oskrbi
- pacient lahko vloži prvo zahtevo **v treh mesecih** po preteku rokov iz prejšnjih odstavkov, če je za **kršitev zvedel kasneje** oziroma če so se **posledice pokazale kasneje**

Na **ustni obravnavi**, ki se opravi po 15 dneh od prejema popolne zahteve, lahko pristojna oseba s pacientom **sklene dogovor o načinu rešitve spora**, o:

- **ustnem** ali **pisnem opravičilu**,
- **povračilu nepotrebnih stroškov** ali **druge škode do 300 evrov**,
- pridobitvi **drugega mnenja**,
- ponovitvi, dopolnitvi ali **popravi zdravstvene storitve**, če je bila izvedena neustrezno,
- predlogu uvedbe **internega** ali **zunanjega strokovnega nadzora**,
- predlogu uvedbe **postopka ugotavljanja kršitve varstva osebnih podatkov**

Če dogovor o načinu rešitve spora **ni sklenjen**, se to navede v zapisniku. Pristojna oseba v tem primeru pacienta pouči o **možnosti vložitve zahteve pri Komisiji Republike Slovenije za varstvo pacientovih pravic**.

Druga obravnava kršitve pacientovih pravic pred Komisijo Republike Slovenije za varstvo pacientovih pravic

- Komisija R Slovenije za varstvo pacientovih pravic (komisija) odloča o zahtevi za **drugo obravnavo kršitve pacientovih pravic**
- Komisija ima predsednika in 75 članov
- Postopek obravnave druge zahteve se izvaja **v tričlanskih senatih**, katerih sestavo za vsak primer posebej, upoštevajoč vsebino druge zahteve, določi predsednik Komisije.
- Senat lahko drugi zahtevi **delno** ali v **celoti ugodi** ali jo **zavrne**
- Senat s sklepom lahko predlaga, da se opravi:
  - **upravni nadzor**
  - **zunanji strokovni nadzor**
  - **finančni nadzor**, ki ga izvede Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije,
  - **disciplinski** ali **drug postopek** zoper odgovorne delavce izvajalca zdravstvene dejavnosti.

ISO 9001 Q-2220

- Senat **odloči** o drugi zahtevi takoj po obravnavi, in sicer:
- izvajalcu zdravstvenih storitev (izvajalcu) naloži **odpravo ugotovljenih nepravilnosti** in **poročanje o izvedenih ukrepih**,
- izvajalcu zdravstvenih storitev naloži, da pacientu **obrazloži razloge** za nastanek nepravilnosti in se mu zanje opraviči,
- izvajalcu zdravstvenih storitev naloži izvedbo **dodatnih preiskav, ponovitev**, **dopolnitev ali popravo zdravstvene storitve**, če je bila izvedena neustrezno, in poročanje o izvedenih ukrepih,
- izvajalcu zdravstvenih storitev naloži **izvedbo ustreznih ukrepov** za preprečitev kršenja pravic v prihodnje in poročanje o izvedenih ukrepih,
- izvajalcu zdravstvenih storitev, izjemoma pa tudi neposrednemu kršitelju, **izreče opomin**,
- izvajalcu zdravstvenih storitev izda **priporočilo za ukrepanje**, ki lahko prispeva k učinkovitemu uveljavljanju pravic

Pacientove dolžnosti

ZPacP določa tudi naslednje pacientove dolžnosti:

- **dejavno sodelovati pri varovanju**, krepitvi in povrnitvi lastnega zdravja,
- v času bolezni **ravnati v skladu s prejetimi strokovnimi navodili** in načrti zdravljenja, v katere je ustno oziroma pisno privolil,
- dati pristojnemu zdravniku in drugim pristojnim zdravstvenim delavcem **vse potrebne in resnične informacije** v zvezi s svojim zdravstvenim stanjem
- obvestiti zdravstvene delavce **o nenadnih spremembah zdravstvenega stanja**, ki se pojavijo med zdravljenjem,
- biti **obziren** in **spoštljiv do zasebnosti** in drugih pravic drugih pacientov ter zdravstvenih delavcev in zdravstvenih sodelavcev,
- spoštovati **objavljene urnike, hišni red** in predpisane organizacijske postopke izvajalcev zdravstvene dejavnosti,
- pravočasno **obvestiti izvajalca zdravstvene dejavnosti** o morebitnem **izostanku na pregled** ali **zdravljenje.**

ISO 9001 Q-2220

ZAKON O DUŠEVNEM ZDRAVJU

(Uradni list RS, št. 77/08, 46/15 – odl. US in 44/19 – odl. US)

ISO 9001 Q-2220

- Področje duševnega zdravja ureja **Zakon o duševnem zdravju**.
- Zakon o duševnem zdravju daje pravno podlago za sprejem nacionalnega programa varovanja duševnega zdravja - **Resolucijo nacionalnem programu duševnega zdravja 2018−2028**

Posebne metode zdravljenja, ki so pri nas dovoljene, so:

- ✓ **zdravljenje z elektrokonvulzivno terapijo**,
- ✓ **hormonsko zdravljenje** in
- ✓ **uporaba psihotropnih zdravil** v vrednostih, ki presegajo največji predpisani odmerek.

- Posebne metode se lahko izvajajo le izjemoma in samo **v psihiatričnih bolnišnicah**
- Uporaba posebnih metod zdravljenja **ni dovoljena pri zdravljenju mladoletnikov**
- o uporabi posebnih metod zdravljenja **odloča zdravniški konzilij**, in sicer na predlog psihiatra, ki pacienta zdravi

Posebni varovalni ukrepi

- Pogoj za uporabo posebnega varovalnega ukrepa je, da oseba neposredno ogroža svoje življenje ali življenje drugih, svoje zdravje ali zdravje drugih ali povzroča hudo premoženjsko škodo

- posebna varovalna ukrepa sta po Zakonu o duševnem zdravju **telesno oviranje s pasovi** in **omejitev gibanja znotraj enega prostora**

- izvajanje takšnih ukrepov je omejeno na **oddelek pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice** in **varovani oddelek socialno varstvenega zavoda**

- pomembno je, da je takšen ukrep nujen in da se ga uporablja le izjemoma

- telesno oviranje s pasovi **ne sme trajati več kot 4 ure**, omejitve svobode gibanja znotraj enega prostora pa **ne več kot 12 ur**

- po preteku časa zdravnik preveri utemeljenost ponovne uvedbe PVU
- zdravnik ki odredi PVU v 12 urah pisno obvesti direktorja PB ali SVZ, najbližjo osebo, odvetnika in zastopnika
- če zdravnik ni prisoten, PVU odredi drug zdravstveni delavec v PB ali strokovni delavec v SVZ in o **tem obvesti zdravnika**, ki **brez odlašanja odloči o utemeljenosti uvedbe ukrepa**. Če zdravnik ukrepa ne odredi, se izvajanje ukrepa takoj opusti.

ZAKON O NALEZLJIVIH BOLEZNIH

ISO 9001 Q-2220

- **Zakon o nalezljivih boleznih**

✓ ureja materijo varstva prebivalstva **pred nalezljivimi boleznimi** in opredeljuje pravice in obveznosti pravnih in fizičnih oseb ter **posamezne ukrepe** in **aktivnosti države** za doseganje **ciljev preprečevanja in obvladovanja nalezljivih bolezni**

✓ Poleg nalezljivih bolezni zakon ureja še **bolnišnične okužbe**, ki nastanejo v zvezi z opravljanjem zdravstvene dejavnosti.

✓ Ukrepi za preprečevanje in obvladovanje nalezljivih bolezni se razvrščajo v **splošne** in **posebne ukrepe**

SIQ ISO 9001 Q-2220
IQNet

S **splošnimi ukrepi za preprečevanje** in **obvladovanje nalezljivih bolezni** se zagotavlja:

- **zdravstvena ustreznost** živil, pitne vode in predmetov splošne rabe,
- **ustrezna kakovost zraka** v zaprtih prostorih,
- **sanitarno tehnično** in **sanitarno higiensko vzdrževanje javnih prostorov**, javnega prometa in javnih površin,
- **ravnanje z odpadki** na način, ki ne ogroža zdravja in ne ogroža čezmerne obremenitve okolja.

Posebni ukrepi za preprečevanje in **obvladovanje** nalezljivih bolezni obsegajo:

- usmerjeno **zdravstveno vzgojo in svetovanje**,
- **zgodnje odkrivanje virov okužbe** in pacientov z nalezljivimi boleznimi ter postavitev diagnoze,
- **prijavljanje nalezljivih bolezni** in epidemij,
- **epidemiološko preiskavo**,
- **osamitev (izolacija)**, **karanteno**, **obvezno zdravljenje** ter poseben prevoz pacientov,
- **cepljenje** (imunizacija in imunoprofilaksa) ter **zaščito z zdravili** (kemoprofilaksa),
- dezinfekcijo, dezinsekcijo in deratizacijo,
- obvezne zdravstveno higienske preglede s svetovanjem.

ISO 9001 Q-2220

Vsaka fizična ali **pravna oseba**, ki opravlja zdravstveno dejavnost izvaja **program preprečevanja in obvladovanja bolnišničnih okužb**.

Program pripravi strokovni vodja organizacije, ki opravlja zdravstveno dejavnost, izvajajo pa ga za to dejavnost usposobljeni zdravstveni delavci z. sodelavci, po njihovih navodilih pa vsi drugi zaposleni.

Program preprečevanja in obvladovanja bolnišničnih okužb mora obsegati:

- **epidemiološko spremljanje** bolnišničnih okužb,
- doktrino izvajanja vseh diagnostičnih, terapevtskih, negovalnih in ostalih postopkov,
- doktrino sterilizacije, dezinfekcije, čiščenja in rokovanja z odpadki,
- doktrino ravnanja z bolniki, zdravstvenimi delavci in sodelavci z okužbami,
- **program zaščite zdravstvenih delavcev** in zdravstvenih sodelavcev na delovnih mestih,
- **program usposabljanja zdravstvenih delavcev** in drugih zaposlenih.

- **Pravilnik o pogojih za pripravo in izvajanje programa preprečevanja in obvladovanja bolnišničnih okužb** (Uradni list RS, št. 74/99, 92/06 in 10/11) določa **minimalne strokovne**, **organizacijske** in **tehnične pogoje** za pripravo in izvajanje programa preprečevanja in obvladovanja bolnišničnih okužb

- V bolnišnicah odgovorna oseba za izvajanje programa imenuje **zdravnika za obvladovanje bolnišničnih okužb**, **medicinsko sestro za obvladovanje bolnišničnih okužb** in **komisijo za obvladovanje bolnišničnih okužb**

- medicinska sestra za obvladovanje bolnišničnih okužb mora biti **dodatno usposobljena** na najmanj **enosemestralnem podiplomskem izobraževanju** s področja epidemiološkega spremljanja, preprečevanja in obvladovanja bolnišničnih okužb
- V socialnovarstvenih zavodi se uporabljajo še posebna **Strokovna priporočila za izvajanje programa preprečevanja in obvladovanja okužb povezanih z zdravstvom v socialnovarstvenih zavodih**

ISO 9001 Q-2220